

Strategická obrana

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora V. V. Turčenka, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čís. 7/1982.

Ozbrojený zápas, jak o tom svědčí zkušenosti ze světových válek a analýza současných názorů na její vedení, má tendenci ke zvětšení rozmachu, narůstání rozhodnosti cílů a dynamiky bojové činnosti ve všech prostorových sférách. Soudobá světová válka, podaří-li se jí vnútit lidstvu reakčním silám imperialismu, bude mít nepochybně globální rozmach, bude vedena seskupeními států a bude charakterizována rozhodným bojem za získání a udržení strategické iniciativy, používáním nejničivějších a dosud nevidaných prostředků ničení, hromadnými ztrátami na obou stranách a rychlými změnami forem a způsobů plnění operačních a strategických úkolů.

Pravděpodobnost vzniku války na všech nejdůležitějších válčících ještě naléhavěji, než tomu bylo dříve, vyzvedává problém dovedného spojování útoku a obrany. Ani jedna strana nemůže počítat s tím, že bude všude silná, schopná udržovat rozhodující převahu sil a prostředků a vést jen aktivní útočnou bojovou činnost. Na jednotlivých směrech a válčících budou vojska donucena přecházet ke strategické obraně; někdy to bude i plánováno. Strategický útok bude tak nepravděpodobněji spojován se strategickou obranou.

Zkušenosti z minulých válek umožňují hluboce objasnit podmínky, formy a způsoby přípravy a vedení strategické obrany. Strategickou obranu ve druhé světové válce byla donucena vést anglo-francouz-

ská vojska v roce 1940, Sovětská armáda v letech 1941—1942 a německá fašistická vojska od prosince roku 1941 do června roku 1942, v dalším období od října roku 1942 do skončení války v Evropě. Ozbrojené síly USA a Japonska v prostoru Tichého oceánu se rovněž uchýlovaly v různé době ke strategické obraně.

V roce 1941 byla donucena Sovětská armáda vést obranu na celé sovětsko-německé frontě, v roce 1942 na velké její části, a to formou souhrnu současně a postupně vedených obranných operací strategického rozsahu. Jako příklad je možné uvést plánovanou obranu sovětských vojsk v létě roku 1943 u Kurska. Bojová činnost sovětských vojsk měla formu strategické obranné operace, která přerostla bez přestávky zpočátku do protiútoku a potom do celkového strategického útoku.

Cílem článku je objasnit možné cíle, obsah a zvláštnosti přípravy strategické obranné operace na základě zkušeností z minulých válek a poválečných názorů. Taková operace se vší pravděpodobností zůstane hlavní formou vedení obrany ve velkém měřítku. Může být vedena na kontinentálním válčisti nebo na strategickém směru, v těsné spojitosti se strategickými útočnými operacemi na druhých válčících a směrech. Může probíhat na začátku nebo v průběhu války, s použitím jen klasických zbraní nebo všech prostředků ničení, včetně jaderných, na obou stranách.

Cíli strategické obranné operace mohou být: zmaření nebo odrazení strategického útoku nepřítele, udržení (obrana) určitého teritoria, získání času k soustředění potřebných sil a prostředků, úspora sil na jedné směrech k vytvoření převahy na

druhých směrech. Strategická obranná operace vcelku tak, jak ukázaly bohaté zkušenosti z Velké vlastenecké války, musí vytvořit podmínky k přechodu vojsk do útoku (protiútoku) s cílem úplné porážky nepřítele.

Obsah strategické obranné operace

Studium zkušeností z válek ukazuje, že každá obranná operace strategického rozsahu byla operací skupiny frontů (skupiny armád). Jejím hlavním obsahem byla převážně obranná bojová činnost, sražení a boje pozemních vojsk, která plnila hlavní úkoly při odrazení strategického útoku nepřítele nebo jeho protiútku. Pozemní vojska bojovala formou frontových obranných operací, které ve strategické obranné operaci nebyly vedeny osamoceně, ale v těsném souladu mezi nimi, s obrannými a útočnými operacemi na jiných válečných nebo strategických směrech. Kromě toho společně s obrannými operacemi frontů byly vedeny vzdušné operace, samostatné hromadné letecké úderů dálkového letectva, bojová činnost vojsk protivzdušné obrany k odrazení úderů vzdušného nepřítele.

Strategické obranné operace měly tedy vševojskový charakter a byly vedeny za účasti různorodých sil a prostředků, které co do obsahu a způsobů plnily různé úkoly obrany v těsné součinnosti, podle jednoho zámýslu a plánu velení k dosažení celkového strategického obranného cíle.

Můžeme předpokládat, že i **soudobá strategická obranná operace bude tvořit souhrn sladěných a vzájemně spojených (cíli, místem a časem) operací, úderů, bojové činnosti, sražení a bojů svazů a svazků různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, vedených podle jednoho zámýslu a plánu.**

Obsah strategické obranné operace ovšem zřejmě projde podstatnými změnami ve spojitosti s vybavením vojsk novými prostředky ozbrojeného boje a v důsledku toho rostoucími jejich palebnými, údernými a manévrovými možnostmi. Především to předurčuje vedení strategické obranné operace **aktivními formami**, v jejímž rámci může mít větší místo **útočná bojová činnost**. Bude proto možné vést rozhodnější protidůery nejen v armádním a frontovém měřítku, ale i protidůery velkých strategických záloh. Takové protidůery, tak jako i dříve, jsou součástí strategické obranné operace.

Jako příklady použití operačních a strategických záloh k vedení protidůer je možné uvést bojovou činnost mechanizova-

ných a střeleckých sborů v prvních obranných operacích Sovětské armády v roce 1941 na západním a jihozápadním směru, 5. gardové vševojskové a 5. gardové tankové armády v kurské operaci a jiné. Protidůery mechanizovaných sborů na jihozápadním směru v červnu roku 1941 zmařily plán nepřítele k rozhodnému průlomu ve směru na Kyjev; protidůery u Kurska zabezpečily zničení úderných sil hitlerovských vojsk a v mnoha směrech napomohly k vytvoření podmínek pro přechod sovětských vojsk v obraně k rozhodnému protiútku.

Kromě protidůer byly využívány strategické zálohy k zaujetí obranných pásem v hloubce, k vytvoření nové fronty obrany a v řadě případů i k zesílení frontů v obraně a k plnění různých, často překvapivě vzniklých úkolů v průběhu odrazení úderů nepřítele.

Útočná činnost ve strategické operaci se může projevovat ve vedení jednotlivých střetných úderů na některých směrech, někdy i (za výhodné situace) k vedení úderů s předstihem na uskupení nepřítele, která se připravují k útoku. Současně s obrannými operacemi frontů není kromě toho vyloučena ani účelnost jednotlivých útočných operací v rámci strategické obrany: v roce 1941 u Smolenska, Rostova a Tichvina, v roce 1942 u Voroněže a Rževa. I když tyto i jiné útočné operace měly omezené operační cíle a poměrně velký rozmach, sehrály významnou úlohu při odrazení strategického útoku nepřítele na rozhodujících směrech a dosažení celkových cílů strategických obranných operací.

V rámci vedení protidůer a jednotlivých útočných operací ve strategické obranné operaci mohou být používány i vzdušné výsadky, které v těchto podmínkách budou pravděpodobně plnit omezenější úkoly než v útoku.

Současně s frontovými obrannými a jednotlivými útočnými operacemi, protidůery strategických záloh v rámci strategické obranné operace mohou být její součástí vzdušné operace s vedením leteckých úderů a protivzdušné operace k odrazení vzdušného nepřítele. Např. v kurské obranné operaci byly připraveny a vedeny speciální vzdušné operace k vybojování nadvlády ve vzduchu.

Na nejdůležitějším významu ve strategické obranné operaci nabývá strategický manévř různými silami a prostředky. Mohou jej uskutečňovat velká uskupení pozemních vojsk, včetně operačních a strategických záloh, vojska protivzdušné obrany a vzdušné výsadky k zesílení obrany na nejnebezpečnějších směrech, k vytvoření protituderných uskupení nebo přenesení úsilí obrany z jedné směru na druhý směry.

Z toho všeho vyplývá, že principiálně novými rysy strategické obranné operace v současné době je **vyšší manévrovat a aktivnost jejího vedení**. To předurčuje i nový kvalitativní obsah operace, jejímž základem je **obránně útočná bojová činnost vojsk**. Její základ byl položen již v prvních obranných operacích Sovětské armády v roce 1941 a zejména v obraně u Kurska v roce 1943. Tam se protitudery změnila ve velká střetná sražení.

Tendence ke zvětšení podílu útočné bojové činnosti v průběhu strategické obrany je stejná jako i možnost obranné bojové činnosti v průběhu strategického útoku. Svědčí o posílení vzájemné spojitosti a vzájemném prolínání útoku a obrany, o sblížení charakteru jejich vedení. To předpokládá ve své podstatě možnost vzniku různých forem strategické činnosti ozbrojených sil a nových způsobů vedení soudobých operací. Není vyloučeno např. uznat takové formy, jako jsou **obránně útočné nebo útočně obranné operace** různého rozsahu. Za druh strategické obranné, jakož i útočné operace, je možné pokládat i vedení každé z nich v podmínkách použití jaderných zbraní na obou stranách. V takovém případě bude vedena zbylými a obecnými omezeními silami, ve složitě radiční situaci, v podmínkách velkých ztrát na obou stranách atd.

V jaderné válce se podstatně změnil i obsah strategické obranné operace. **Hromadné jaderné údery** se stanou hlavním prostředkem nejen zničení útočných uskupení nepřítele a zničení důležitých objektů, ale i zmaření jeho útoku. Tvoří bezpochyby hlavní obsah strategické obranné operace. Rozhodující podmínkou k dosažení odolnosti strategické obrany v jaderné válce musí být současně **schopnost čelit hromad-**

ným jaderným úderům nepřítele. Ve spojitosti s tím bude mít značný význam činnost vojsk v obraně k zabezpečení ochrany proti jaderným zbraním, uskutečnění opatření k obnovení bojeschopnosti těch uskupení, která budou mít velké ztráty po jaderných úderech nepřítele, kromě toho k obnovení systému obrany, která bude mít v těchto podmínkách se vši pravděpodobností ohniskový charakter.

V závislosti na následcích hromadných jaderných úderů válčících stran mohou být vojska v obraně donucena pokračovat ve vedení obrany. Na těchto směrech, kde si uchovají bojeschopnost a nepřítel bude mít velké ztráty, je nezbytné maximálně využít výsledků vlastních jaderných úderů a použít útoku dílčího charakteru nebo vést útočné operace. Efektivními údery na nepřítele může být kromě toho ukončena obrana a vzniknou výhodné podmínky pro přechod vojsk v obraně do útoku (proti-útku).

Všechny vyjmenované součásti strategické obrany — operace, údery (včetně jaderných), bojová činnost, sražení a boje, které vedou svazy a svazky druhů ozbrojených sil a druhů vojsk v různé spojitosti a střídáním, tvoří tak jednotný celek — **strategickou obrannou operaci**. Ve všech podmínkách se předpokládá operace vést koordinovaně, podle jednoho zámyslu a plánu a za řízení Hlavního velení. V tom se především projevuje jeden z hlavních principů sovětského vojenského umění — dosažení cíle operace společným sladěným úsilím různorodých sil a prostředků v jejich těsné a nepřetržité součinnosti. Tento princip se stal trvalou součástí praxe strategické činnosti sovětských vojsk v letech Velké vlastenecké války a plně si uchovává svou přijatelnost i v soudobých podmínkách.

Z analýzy obsahu strategické obranné operace vyplývá ještě jeden její charakteristický rys — **vševojskový charakter**. To je podmíněno tím, že se jí zúčastní různorodé síly a prostředky, které plní různé operační a strategické úkoly k dosažení cíle obrany v celku, že vševojskové velení zabezpečuje centralizované řízení všech sil a prostředků.

Organizace obrany

Nejdůležitějším faktorem dosažení odolnosti strategické obrany byla vždy její účelná organizace a její včasné zaujetí vojsky — do zahájení útoku nepřítele. Organizace obrany znamená vytvoření její určité struktury, jejíž součástí byl složitý komplex určitých prvků. Na základě zkušeností

z Velké vlastenecké války k nim patřily:
— strategické uskupení vojsk a jejich organizace,
— připravené palebné ničení nepřítele (palebné a letecké údery, systém palby),
— systém obranných čar, pásem a postavení,

- systém ženijních zátarasů,
- systémy protitankové, protivzdušné a protivysádkové obrany.

Takovou obranu v plném rozsahu se ovšem nepodařilo vždy organizovat v praxi. Např. obranné operace Sovětské armády v letech 1941—1942 byly charakterizovány jejich nedostatečnou přípravou, budováním obrany v krátké době a zpravidla již v průběhu zahájeného útoku nepřítele. V takových podmínkách nebylo možné obranu zcela vybudovat. Dokončení její organizace bylo uskutečňováno v průběhu operace, po celé řadě postupných obranných sražení s vynuceným odchodem vojsk a opuštěním určitých území. Proto cíle odražení strategického útoku nepřítele, např. na Moskvu a Stalingrad, splnila vojska až v závěrečných obdobích vedení obrany. Obrana v kurské a balatonské obranné operaci byla organizovaná včas. Vojska ji zaujala a organizovaně se střetla s nepřítelem a tak úspěšně splnila stanovené úkoly.

Organizace obrany v podmínkách použití jaderných zbraní bude zahrnovat nový nejdůležitější prvek — připravené jaderné ničení nepřítele v podobě jaderných úderů, které mohou být vedeny v závislosti na situaci buď samostatně, nebo společně s použitím klasických zbraní.

Organizace obrany, na základě zkušeností, závisí na rozhodnutí pro strategickou obrannou operaci. V souladu s tím ji vojska budují podle konkrétní situace, včetně zhodnocení složení a stavu vlastních ozbrojených sil i nepřítele, možného zámyslu jeho útočné operace, poměru sil a prostředků, v závislosti na charakteru terénu na daném válečném nebo strategickém směru atd. Při stanovení konkrétní varianty organizace obrany je nutné ve všech případech brát v úvahu neustálé nebezpečí přechodu nepřítele k použití jaderných zbraní.

Strategické obranné uskupení vojsk a jejich uclnění jsou důležitými prvky budované obrany. Přitom vždycky vznikaly dva problémy, podmíněné nedostatkem sil a prostředků vojsk v obraně a jejich převahou u nepřítele. První — jak účelně rozdělit vojska podél fronty (na směrech) o velké šířce, aby vlastní hlavní síly mohly čelit úderným uskupením nepřítele. Druhý — jak organizovat samotná uskupení, aby bylo možné zabezpečit narůstání úsilí obrany na nebezpečných směrech a zničit nepřátelská uskupení, která pronikla do týlu.

Na základě toho v každé strategické obranné operaci byly vytvářeny: hlavní obranné uskupení na očekávaném nebo zjištěném směru hlavního úderu nepřítele

a uskupení vojsk k obraně dalších směrů. Kromě toho bylo vytvářeno uskupení svazů a svazků různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk: letectva, vojsk protivzdušné obrany, dělostřelectva a jiných.

Sestava každého uskupení vojsk byla členěna do hloubky. Přitom byly vytvářeny: první sled ve složení jednoho nebo několika frontů, v některých případech záložní front (při obraně na západním směru v roce 1941 nebo u Kurska v roce 1943), nebo zálohy složené ze samostatných vojskových a tankových armád, tankových, mechanizovaných a střeleckých sborů. Mezi prvky sestavy vojsk ve strategické obranné operaci v řadě případů patřily síly dálkového letectva a vojska protivzdušné obrany, které byly nasazeny k vedení operace.

Uskupení vojsk a jejich sestava nejsou totožné, ale různé pojmy. Uskupení vojsk znamená jejich rozdělení na směry a sestava vojsk je jejich rozmístění podle určitého systému v terénu a jejich členění do sledů podle prvků s přihlédnutím k postupnému použití svazů a svazků v obraně a charakteru jejich činnosti v průběhu odražení strategického útoku nepřítele.

Zkušenosti z minulé války přesvědčivě ukázaly, že dovedné a včasné vytvoření výhodných uskupení vojsk a jejich správné sestavy v souladu se situací byly prvotními faktory úspěšného vedení strategické obranné operace. Především bylo nezbytné správně určit směry úderů nepřítele a zvláště směr jeho hlavního úderu a tam soustředit hlavní úsilí vojsk v obraně. V praxi přípravy strategických obranných opatření se to nepodařilo vždycky udělat včas, protože volbu směrů úderů a přijetí opatření k zabezpečení jejich utajení má výjimečně útočník.

V některých strategických obranných operacích sovětských vojsk, ve spojitosti s reálnou možností několika variant vedení hlavního úderu nepřítele, připouštělo se při organizaci obrany bránit všechny nebezpečné směry. To mělo nevyhnutelně za následek téměř rovnoměrné rozdělení sil a prostředků podél fronty, oslabení druhých sledů a záloh. Takovou obranu mohla vojska v útoku přirozeně snáze překonat a rychle vyjít do jejich hloubky.

Na základě zkušeností z Velké vlastenecké války je možné vyvodit závěr, že nejsložitější podmínky pro vytvoření obranného uskupení vojsk a jejich sestavy při přechodu ke strategické obraně vzniknou v průběhu vedeného útoku. V takové situaci bude nutné přeskupit vojska, přenést úsilí z jedné směry na druhou, vést část sil do zálohy a přijmout rovněž

opatření pro přípravu obrany se současným vedením obranné činnosti. Již v letech minulé války vznikl **problém zkrácení doby na přípravu obrany**. Může být řešen operativnější prací orgánů velení na strategickém a operačním stupni, dalším zvyšováním manévrovosti a bojových možností vojsk, uměním vyvést obranu v útočném uskupení, centralizovaně využívat a hromadně používat letectvo jako nejmanévrovější prostředek, rychle vytvářet systém ženijních zátarasů atd.

Jedním z důležitých prvků organizace obrany je **příprava palebného ničení nepřítele v určitém systému**. V každé strategické obranné operaci minulé války bylo připravováno současně se zaujetím obrany vojsk. Přitom v první řadě byl vytvářen systém palby všeho druhu a byly připravovány letecké údery na hlavní uskupení vojsk nepřítele, jeho letiště, místa velení a jiné důležité objekty. Systém palby byl organizován — dělostřeleckého zpravidla podle plánu obrany na stupni frontů a armád, sborů a divizí, pěchotních zbraní, palby tanků, samohybných děl a protitankových prostředků na stupni divizí, pluků a praporů. Hlavní pozornost byla věnována vytvoření systému protitankové palby o velké hustotě k odrazení tankových úderů nepřítele, kromě toho i organizací systému protivzdušné obrany k odrazení jeho hromadných leteckých úderů.

Nejdůležitějšími úkoly strategického a operačního velení při organizaci palebného ničení nepřítele vždycky byly: hromadné použití letectva a dělostřelectva ze zálohy Hlavního velení, určení prostorů a způsobů vedení leteckých a dalekých palebných úderů s využitím dalekonosných dělostřeleckých systémů, organizace dělostřelecké a letecké protipřiprav. Zkušenosti ze strategických obranných operací Velké vlastenecké války (např. u Kurska) umožňují vyvodit závěr, že k účasti v protipřipravě je nezbytné zasazovat hlavní síly letectva a dělostřelectva, které jsou na daném směru, kromě toho i síly přemístěné z jiných směrů a z druhých sledů a záloh. Velmi důležité rovněž je, aby byla vedena s překvapením pro nepřítele a předcházela jeho dělostřelecké a letecké přípravě. Hlavní síly letectva a dělostřelectva po skončení protipřiprav je nutné soustředit na přímou leteckou a dělostřeleckou podporu vojsk v obraně; to bylo pravidlem v praxi obranných operací Sovětské armády v minulé válce.

Rostoucí bojové možnosti letectva a dělostřelectva v soudobých podmínkách, které jsou charakterizovány velkou ničivou silou, dalekým dosahem, mobilností a rych-

lou činností, kromě toho existence raketových vojsk — to vše má za následek **tendenci ke zvýšení úlohy palebného ničení nepřítele v obraně a jeho výsledků**. Především se zveštuje schopnost obránce podstatně zesílit palebné působení proti uskupením v útoku do velké hloubky, a to vedením mohutných leteckých a dalekých palebných úderů, účinněji provádět palebnou protipřipravu a dosahovat vysoké spolehlivosti palebného ničení vojsk nepřítele v útoku.

Hromadné použití nejúčinnějších palebných prostředků v obraně zabezpečuje tak nejen způsobení ztrát nepříteli, ale i dosažení zmaření jeho útoku. To zvyšuje rozhodnost cílů obrany.

Údery letectva, raketových vojsk a dělostřelectva klasickými prostředky při vedení strategické obranné operace v podmínkách jaderné války budou nevyhnutelně spojeny s jaderným ničením uskupení nepřítele v útoku do velké hloubky jejich sestavy. To bude hlavním prostředkem zmaření jeho útoku.

Složitým a obtížným prvkem organizace strategické obrany bylo vždy určení a vybudování **systému obranných čar** na válčišti nebo na strategickém směru a jejich ženijní příprava. Takový systém v letech Velké vlastenecké války zahrnoval hlavní a druhé pásmo obrany, které zaujímaly první sledy armád a tvořila taktickou hloubku obrany; dále armádní a frontové obranné čáry, předurčené k zaujetí obranných frontů, které tvořily operační hloubku obrany; kromě toho týlové obranné čáry, připravované ve strategické hloubce, které zaujímaly strategické zálohy a odcházející vojska prvního sledu. Mimo to byla budována mezilehlá a příčná pásma a postavení, v některých případech, a to při nedostatku času na přípravu obrany, bylo budováno zabezpečovací pásmo nebo předsunuté postavení před hlavním pásmem obrany.

Hlavní pozornost ve všech podmínkách byla věnována přípravě a vybudování taktické hloubky obrany, především hlavního pásma, aby bylo možné odrazit první a nejsilnější úder nepřítele v útoku a nedopustit jeho proniknutí do hloubky operační, a natož strategické obrany. Proto hlavní pásmo bylo zpravidla nejrozvinutější ze ženijního hlediska a nejvíce nasyceno vojsky. Obvykle zahrnovalo několik obranných postavení budovaných (od roku 1943) systémem souvislých zákopů a spojovacích zákopů, v některých případech i opevněné rajóny (např. v obranných operacích na jihozápadním směru v roce 1941). V rozmezí hlavního pásma obrany byly po-

užívány nejen divize prvního sledu, ale i zálohy armád, někdy i frontu. Všechno to vedlo k tomu, že k udržení hlavního pásma a celé taktické hloubky obrany byla vedena nejpornější bojová činnost při odražení útoku nepřitele.

V hloubce obrany byly budovány jedna až dvě armádní a jedna nebo několik frontových obranných čar. Byly připravovány na nejnebezpečnějších směrech. V důsledku nedostatku sil a prostředků je vojska včas neobsazovala. To mělo za následek zmenšení hloubky sestavy vojsk v obraně, nepříznivě se to projevilo na její odolnosti a vyvolalo nutnost zabezpečit narůstání úsilí vojsk v průběhu obranné operace zasažením operačních a strategických záloh.

Týlové obranné čáry byly zpravidla budovány současně s přípravou strategické obranné operace, v celé řadě případů i v průběhu jejího vedení. Byly budovány ve strategické hloubce na nejnebezpečnějších směrech, zvláště tam, kde se předpokládala možnost průlomu nebo se již průlom uskupení nepřitele v útoku projevil.

Při přípravě kurské strategické obranné operace jen v hloubce obrany frontu prvního sledu (do 100 km i více) bylo vybudováno až šest obranných pásem, včetně jednoho armádního a tří frontových. Ta na rozdíl od dřívějších strategických obranných operací obsazovala včas vojska druhých sledů a záloh armád a frontů. Byla připravována i obranná čára vojsk Stepního vojenského okruhu v hloubce 50 až 70 km od posledního týlového pásma frontu prvního sledu a kromě toho i strategická obranná čára na řece Donu ve vzdálenosti 250–300 km od předního okraje.

I v soudobých podmínkách při organizaci strategické obrany bude zapotřebí připravovat čáry v taktické, operační i strategické hloubce, jejich počet může být větší než dříve a jejich rozmístění ve větší hloubce. To je i jeden z dalších faktorů, který podmiňuje tendenci k narůstání hloubky soudobé strategické obrany. Pokud se týče zaujetí obranných čar vojsky, pak hlavní úsilí, tak jako dříve, může být soustředěno v rozmezí taktické hloubky obrany, zejména jejího hlavního pásma.

Při přípravě strategické obranné operace v podmínkách použití jaderných zbraní bude mít ještě větší význam včasné a důkladnější vybudování terénu nejen na jednotlivých směrech, ale i na každém válčišti do celé jeho hloubky. Přitom větší pohyblivost a výkonnost různé ženijní techniky zabezpečují vykonání ženijních prací ve velkém rozsahu a v kratší době.

Jak vyplývá ze zkušeností minulé války, při volbě obranných čar, pásem a postave-

ní se vždy projevovala snaha určovat jejich průběh na základě **využívání výhodných vlastností terénu pro obranu**. To se týká především hlavního a druhého pásma obrany, armádních a frontových obranných čar, příčných a mezilehlých postavění. Na výhodných čarách byla připravována obrana i ve strategické hloubce. V podmínkách použití jaderných zbraní je nutné maximálně brát v úvahu i **ochranné vlastnosti terénu**. To ve spojení se ženijním vybudováním zabezpečí spolehlivější ochranu vojsk a techniky a tak zabrání i zbytečným ztrátám při jaderných a palebných úderech nepřitele.

Při určování průběhu obranných čar je nutné vyhnout se jakékoli šabloně jak při jejich utváření, tak i ve vzdálenostech jedné od druhé. To má za následek potíže pro průzkum nepřitele a napomáhá utajení organizace obrany.

Velký význam ve všech strategických obranných operacích měl **systém ženijních zátarasů**. Tvořil jej komplex zátarasů, různých svým významem a způsobem použití. Byly vytvářeny podle jednoho plánu s cílem způsobit nepříteli ztráty, zpomalit postup jeho vojsk, ztížit manévry a napomáhat zničení úderných uskupení palbou a protitankovými údery. Dovedná organizace rozvinutého systému ženijních zátarasů vždy napomáhala zvyšování odolnosti obrany jakéhokoli rozsahu. Tento systém právem byl a pravděpodobně bude i nadále důležitým prvkem organizace obrany.

Zvláštní význam měly a bezpochyby budou mít výbušné zátarasy — protitankové a protipěchotní minové pole. Většina z nich byla zřizována na hlavních směrech před předním okrajem obrany, v taktické a operační hloubce s vytvářením uzlů zátarasů, pásem, rajónů a čar minování. Zkušenosti současně potvrdily nezbytnost zřizování minových polí nebo přípravy k jejich zřízení i ve strategické hloubce k narůstání operačních zátarasů, k ochraně raketometných postavění, prostředků protivzdušné obrany, letišť, míst velení a dalších objektů, ke kterým mohou proniknout vojska nepřitele v útoku, nebo kde není vyloučena možnost vysazení jeho vzdušných vsadků.

V závislosti na počtu sil a prostředků i době na přípravu obrany hustota minování terénu do zahájení útoku nepřitele nebyla v různých strategických obranných operacích stejná. V prvních obranných operacích sovětských vojsk v roce 1941 dosahovala průměrně 300–500 min a v obraně u Kurska 1500–2000 min na jeden kilometr fronty obrany. Ve všech případech byly ženijní zátarasy spojovány s přírodními

překážkami a byly chráněny palbou různých palebných prostředků. Současně s minovými výbušnými zátarasy byly široce používány závaly, drátěné zátarasy, protitankové příkopy a další nevýbušné zátarasy.

Patříčným účinkem se vyznačovala činnost pohyblivých odřadů zatarasovacích. V průběhu obranných operací byly používány na taktickém a operačním stupni ke zřizování minových polí na zjištěných směrech proniknutí a průlomu tankových a pěších uskupení nepřítele, bezprostředně na směrech jejich postupu. Obvykle tyto zatarasovací odřady působily společně s protitankovými zálohami. To umožňovalo úspěšně využívat jak protitankové dělostřelectvo, tak i ženíjní zátarasy pod jeho ochranou. Nejlepších výsledků bylo dosahováno při překvapivém zřízení zátarasů a při použití řízených minových polí.

Jedním z úkolů operačně strategického velení při organizaci obrany v letech Velké vlastenecké války byla příprava důležitých objektů ke zničení, které by mohl nepřítel obsadit v průběhu jeho útoku. V řadě

případů se připravovala i pásma ničení. V soudobých podmínkách bude jeho součástí i organizace minování v hloubce operační sestavy vojsk nepřítele s cílem omezit manévry jeho hlubokých záloh a rychle zacetit vytvářené trhliny v obraně a zabezpečit tak čas na vyjití vojsk v obraně k nim.

Podle zahraničního tisku mohou být v jaderné válce vytvářeny i jaderné zátarasy, s jejichž využitím budou řešeny operačně strategické úkoly. Patří mezi ně jaderné fugasy, používané k vytváření rozsáhlých pásem ničení těžko dostupných pro vojska v útoku s vysokými úrovněmi radiace.

Systém ženíjních zátarasů, který byl dříve důležitým prvkem organizace obrany, se dále rozvíjí. Je to podmíněno možností použití různých druhů zátarasů, zvláště řízených, pohyblivých a kombinovaných, kromě toho i prostředků jejich zřízení — pozemních a vzdušných. Kromě toho se předpokládá hromadnější používání různých druhů zátarasů do velké hloubky a jejich zřizování v kratší době.

Analýza otázek strategické obrany svědčí o tom, že se dnes značně liší od způsobů, používaných v minulých válkách na obou stranách. To se vztahuje nejen k podmínkám jejího vedení, cílům, používaným zbraním, prostorovým ukazatelům a organizaci, ale i k obsahu strategických obranných operací na kontinentálních válčících nebo strategických směrech. Obsah i organizace obrany tvoří složitější komplexy prvků, kterým jsou dnes vlastní nové charakteristické rysy a zvláštnosti. Současně tendence k rozvíjení teorie a praxe strategické obranné operace na základě zkušeností z minulých válek předurčuje vznik i nových problémů obrany, které vyžadují další teoretické rozpracování.

Strategická obranná operace na konti-

nentálním válčisti nebo strategickém směru v soudobých podmínkách může se tedy stát hlavní formou vedení strategické obrany. Zvláštní zájem vyžaduje studium otázek přípravy a vedení takové operace při hromadném použití jaderných zbraní na obou stranách, při přechodu vojsk do obrany v průběhu strategického útoku, ve zvláštních podmínkách (např. v zimě a v horách), rozpracování efektivnějších způsobů ničení velkých uskupení nepřítele v útoku, která pronikla do hloubky obrany. Účelné je rovněž zkoumat tendence k rozvíjení teorie a praxe vedení součástí strategické obrany — operací a bojové činnosti vojsk a sil, různých co do rozsahu, druhů, typů a času, spojených celkovým zámyslem v jeden systém.